

עלון מס' 11 (1303) (שנה שלוש ושש)

ענג שבת

פרשת כי תשא - ויקהל

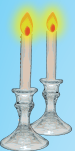
יוצא לאור ע"י העמותה להשרשת ערכים יהודיים לאומיים

י"ז באדר א' ה'תשפ"ב (18.02.2022)

לעילוי נשמת הצדקת גלילה יונגשטיין ז"ל, בת חיים ורבקה מאירמן, נפטרה ב-י"ח בכסלו תשפ"ב

מועדי השבת כי תשא

ער"ש מוצ"ש	יום	י-ם
18.06	16.52	י-ם
18.08	17.07	ת"א
18.06	16.57	חיפה
18.09	17.10	ב"ש
18.07	17.03	אילת

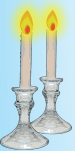
זמני היום והלמודים היומיים:

מובט כי תשא - יום ו'	(אופק ת"א)
עלות השחר	4.43 - 4.49
זמן הנחת תפילין	5.23 - 5.30
הנץ החמה (מישור)	6.13 - 6.20
הנץ החמה (הנראה)	6.19 - 6.25
ס"ז ק"ש מג"א	8.18 - 8.22
ס"ז ק"ש הגר"א	9.02 - 9.05
חצות היום	11.54 - 11.55
מנחה גדולה	12.24 - 12.25
שקיעת החמה	17.35 - 17.30
צאת הכוכבים ב'	18.25 - 18.20

דף יומי: חגיגה י' - טז

מועדי השבת ויקהל

ער"ש מוצ"ש	יום	י-ם
18.11	16.58	י-ם
18.13	17.13	ת"א
18.12	17.03	חיפה
18.14	17.16	ב"ש
18.12	17.09	אילת

זמני היום והלמודים היומיים:

מובט ויקהל - יום ו'	(אופק ת"א)
עלות השחר	4.35 - 4.42
זמן הנחת תפילין	5.15 - 5.22
הנץ החמה (מישור)	6.05 - 6.12
הנץ החמה (הנראה)	6.10 - 6.18
ס"ז ק"ש מג"א	8.14 - 8.18
ס"ז ק"ש הגר"א	8.57 - 9.01
חצות היום	11.52 - 11.54
מנחה גדולה	12.23 - 12.24
שקיעת החמה	17.40 - 17.36
צאת הכוכבים ב'	18.30 - 18.26

דף יומי: חגיגה יז - כג

את העלון ניתן למצוא בפייסבוק תחת השם: 'ענג שבת'

את העלון ניתן למצוא באתר www.yeshiva.org.il וגם באתר מורשת בקטגוריית עלוני שבת www.moreshet.co.il

יו"ר העמותה והעורך עו"ד שמואל כהן כתובת: רח' פאת השולחן 8, תל-אביב טל: 03-5234063, פקס: 03-5234063 דואר: smuladv@netvision.net.il

איך העז משה לשבור לוחות "מעשה אלוקים"?

בספר דברים (יב, ז) מצווה משה לנתון ולאבד ולהשחית פסילים ועבודה זרה אבל מיד מדגיש: "לא תעשון כן לד' אלוקים" ואוסר להשחית ולשבר את מקדש ד' או להשחית את שמוותיו של ד', מאידך בפרשתנו הוא כמו ידיו עובר על לאו זה ושובר את הלוחות ומאבד ומשחית את שם ד' הכתוב בהם כפי שנא': "ויחר אף משה וישלך מידו את הלחת" (לב, ט). וכך משה עצמו אומר: "ואתפש בשני הלחת ואשלכם מעל שתי ידי ואשברם לעיניכם" (דברים ט, יז) - הכיצד?

התלמוד הירושלמי (ירושלמי תענית פ"ד, ה"ה) סובר שמה בכלל לא שבר את הלוחות: "תני בשם ר' נחמיה: הכתב עצמו פרח, ר' עזרה בשם ר' יהודה בר רבי סימון: הלוחות היו משאוי ארבעים סאה והכתב היה סובלן, כיון שפרח הכתב כבדו על ידיו של משה ונפלו ונשתברו".

הגישה הזו קצת קשה להבנה שהרי בספר שמות ובספר דברים, כנ"ל, נאמר בפירוש שמה הוא זה שהשליך בצורה אקטיבית את הלוחות מידיו והן לא נפלו מאליהן ולכן חוזרת השאלה כיצד התיר משה לעצמו לעשות כזה דבר ולהשחית שם ד'?

המדרש (שמות רבה מ"ג, א) עונה על שאלה זו ואומר: "למה הדבר דומה? לשר ששלח לקדש אשה עם הסרסוף, הלך וקלקלה, עם אחר. מה עשה? נטל את כתובתה שנתן לו השר לקדשה וקרעה, אמר: מוטב שתדון כפנויה ולא כאשת איש כך עשה משה: כיון שעשו ישראל אותו מעשה, נטל את הלוחות ושברן. ועוד אמר משה: מוטב נידונין כשוגגין ואל יהיו נידונין כמזידין".

כלומר: משה העדיף למחוק שם ד' ובכך להציל את עם ישראל כולו מכליה. גם הגמרא במס' שבת (פ"ז, ע"א) מתיחסת לשאלה זו ואומרת שמה למד מקרבן פסח שהדבר מותר:

"ומה פסח שהוא אחד מן המצוות, אמרה תורה (שמות י"ב מ"ג) 'כל בן נכר לא יאכל בו'; התורה כולה כאן, וכל ישראל מומרים - ואתננה להם!?" כלומר אם כולם מומרים אין כביכול ערך לתורה. אם אין עם ישראל אין לתורה כל תפקיד וכל שימוש.

רבי מאיר (מדרש הגדול פרשת כי תשא) עונה על שאלה זו ואומר: "אמר ר' מאיר כיון שראה משה מה שעשו ישראל, מיד הביט בלוחות וראה שפרח הכתב מהן והשליכן לארץ, משל למה הדבר דומה? לאדם שהיה בידו נר וכבה כיון שראה שכבה הנר, אמר וזה למה בידו? מיד השליכו מידו. כך, כיון שעשו ישראל אותו מעשה פרח הכתב מן הלוחות. אמר משה אלו למה לי, מיד 'ויחר אף משה'. משה לא איבד את שם ד' אלא שם ד' פרח כבר מהלוחות לפני ששברן שהרי בתחילה נאמר 'ושני לוחות העדות בידו' וכאשר שברם נאמר 'וישלך מידו את הלוחות' מבלי להזכיר את המילה 'עדות' המסמלת את מה שהיה כתוב על הלוחות ובניהן שם ד' (וראה רד"ל).

רבי מאיר שמחה הכהן (משך חכמה שמות לב, ט) מסביר ש: "אין שום ענין קדוש בעולם...וכל הקדושות המה מצד צוי שצוה הבורא לבנות משכן, וחטא העגל היה שעמ"י ייחסו קדושה למשהו שהקב"ה לא קידש" ואם הביא הלוחות (ולא שיברם) היו כמחליפים עגל בלוח ולא סרו בטעותן" כלומר היו מקדשים את אבני הלוחות ועושים מהלוחות אליל.

אולי אפשר לומר (ע"פ דברי הרב הישע ויצמן) ששבירת הלוחות הן חלק בלתי נפרד ממתן תורה, שכן העולם איננו מסוגל לקלוט אור כה עליון, ועל כן הופעתו מובילה למשבר בצורה מכוונת כדי שממנו נצמיח את התורה מתוך שינוי פנימי שלנו ועבודה עצמית להיות ראויים לקבל אותה.

כל אחד במהלך חייו עובר את תהליך "שבירת הלוחות" משבר והפסד אבל זהו חלק מהתקון עצמו להצמיח את עצמן ולהתגדל והפעם מתוך שינוי והתעלות עצמית.

הרב **מרדכי אפרתי** ראש "בית מדרש בוקר" גבעתי שמואל

העלון מוקדש לזכר ולע"נ ישראל איסור מר ז"ל, נפטר ב- כ' באדר תשמ"ז. יהיה זכרו ברוך!

אימונים אישיים

אימוני כושר, כח ואומנויות לחימה אישיים המסייעים לשפר את רמת הכושר הגופני, לפתח מוטיבציה ומטרות אישיות ולהסיר חסימות ומכשולים, בדרך להשגתן.

האימונים מתקיימים בקריית אונו

לפרטים נוספים: 054-9103991

קידום העסק

חבילת פרסום ושיווק משולבת

בניית אתר אינטרנט, בניית דף פייסבוק עסקי, קידום אורגני וממומן בגוגל, קידום ממומן בפייסבוק, פרסום ומודעות בעלון *ניתן להזמין חלק מהחבילה

התקשרו לקבלת הצעה משתלמת

שלומי: **054-6695400**
054-4567571

חגואל שפיצברג
פתרונות מיתוג, שיווק ופרסום

ענג שבת

צילום הכנסת ספר תורה

טקס הכנסת ספר תורה בבית כנסת הוא אירוע מרגש מאוד

אנו נצלם במהלך סיום כתיבת ספר התורה ע"י הסופר סתם, התהלוכה, הריקודים והשמחה, עד להכנסה של ספר תורה החדש לבית כנסת.

חגואל שפיצברג טל: 054-6695400
haguelphotography@gmail.com

דיני השבוע ומנהגיו

לעילוי נשמת

יעקב יוסף שמעון ונחמה חיה כהן ז"ל

שבת פרשת כי תשא

הפטרה: "ויהי ימים רבים" (מלכים א' יח, א). הספרדים מתחילים מפסוק כ': "וישלח אחאב".

שבת שקלים פרשת ויקהל

מוציא שתי 2 ספרי תורה. בספר הראשון 7 קרואים בפרשת ויקהל. בספר השני מפטיר לפרשת שקלים, בפרשת כי תשא, מתחילת הפרשה עד "על נפשותיכם" (שמות ל, י"א – ט"ו).

הפטרה: הספרדים: "ויכרת יהודיע" (מלכים ב' יא, יז). האשכנזים מתחילים (מפרק יב, א): "בן שבע שנים יהואש".

מברכים החודש: אדר שני

המולד: אור ליום חמישי שעה 3, 51 דקות ו-17 חלקים.

ראש חודש אדר שני ביום החמישי ובוים השישי הבא עלינו ועל כל ישראל לטובה. (אין אומרים "ולמחרת")

אין אומרים אב הרחמים ואין מזכירים נשמות.

יום רביעי, ערב ראש חודש אומרים במנהג יום כיפור קטן ואין אומרים תחנון. (משנה ברורה תיז, ד).

יום חמישי ושישי ראש חודש

מנהגי ראש חודש מתבטאים בעיקר בשינויים בתפילה: בתפילת עמידה וברכת המזון מוסיפים יעלה יבוא, ובמהלך תפילת שחרית מוסיפים הלל, ברכי נפשי וקריאה בתורה. אחרי תפילת שחרית מתפללים תפילת מוסף. אין אומרים תחנון. בקהילות הספרדים יש האומרים את "ברכי נפשי" לפני תפילת ערבית של ראש חודש. התימנים נוהגים להוסיף לפני כן את הפיוט "שער הרחמים".

הלל בראש חודש – מנהג. על כן נקרא בדילוגין (שולחן ערוך נחכ, ב ובמשנה ברורה).

קריאה בתורה: 4 קרואים בספר במדבר פרשת פנחס פרק כח פסוקים א–טו.

למוסף – חוליצים התפילין (שולחן ערוך תנכ, ד. משנה ברורה כה, נט), אבל יעשו זאת לאחר אמירת הקדיש שליח ציבור לפני מוסף (כדעת האר"י, כדי להשלים 4 קדישים בתפילין). במשנה ברורה תנכ, י ושער ציון דוגל דוקא בכך שלא להפסיק בין קדיש לתפילה, והוא קובע: "ויש נוהגים לחלוץ הרצועות קודם יהי רצון שנשמור חוקין..." ב'ובא לציון'. בסידור בעל התניא הסביר את המשנה ברורה בכך שמי שנוהג לומר שיר של יום בשחרית וברכי נפשי עם קדיש משלים בכך כבר 4 קדישים עם תפילין.

שכח ולא הוריד התפילין והתחיל מוסף – לא יחלצן (משנה ברורה כה, סא) ראוי, נאמר במשנה ברורה (סו, לה), שהש"ץ יסמן לקהל להתחיל בתפילת מוסף כולם יחד איתו.

פרשת שקלים – השבת הראשונה לארבע פרשיות

משנה מגילה פרק ג' משנה ד: "ראש חדש אדר שחל להיות בשבת קורין בפרשת שקלים, חל להיות בתוך השבת (אמצע השבוע) – מקדימין לשעבר, ומפסיקין לשבת אחרת. בשניה זכור, בשלישית פרה אדומה, ברביעית החדש הזה לכם, בחמישית חורין לכסדרך". משנה הראשונה של מסכת שקלים: "באחד באדר משמיעין על השקלים ועל הכלאים".

גמרא מגילה (דף כט): "תנן התם: באחד באדר משמיעין על השקלים ועל הכלאים (מסכת שקלים). בשלמא על הכלאים – דזמן זריעה היא, אלא על השקלים מנלן? אמר רבי טובי אמר רבי יאשיה: דאמר קרא: "זאת עלת חדש בחדשו" (במדבר כ"ח) אמרה תורה: חדש והוא קורבן מתרומה חדשה. וכיון דבניטן בעי אקרובי מתרומה חדשה, קדימין קורין באחד באדר, כי היכי דליתו (שיביאו) שקלים למקדש".

מה נקרא בתורה? "... מאי פרשת שקלים? רב אמר: "צו את בני ישראל ואמרת אליהם את קרבני לחמי" (במדבר כ"ח), ושמואל אמר: "כי תשא". (שמות ל). ועקב לקרוא בפרשת כי תשא.

בפרשה מופיעות שלש שמות המילים: "תרומת-ה" ומכאן המנהג לתרום 3 חצאי שקלים.

שם בגמרא: "מיתבי: ראש חודש אדר שחל להיות בשבת קורין בפרשת שקלים, ומפטירין ביהודיע הכהן. בשלמא למאן דאמר כי תשא – היינו דמפטירין ביהודיע הכהן, דדמי ליה, דכתבי: כסף נפשות ערכו".

מחצית השקל (הכנה לאדר שני...)

כתב החינוך במצוה קה: שיתן כל אחד מישראל מבין עשרים שנה ומעלה בין עני בין עשיר מחצית השקל משקל שהוא משקל עשרים גרה בכל שנה לדיי הכהנים שנאמר (שמות ל" ג) זה יתנו כל העובר על הפקודים וכלו ויהי מניחיהם הכל בלשכה אחת שבמקדש ומשם היו מוציאים לקנות תמידין ומוספין... משרשי המצוה, שרצה הקב"ה לטוב כל ישראל ולזכותם שיהיה יד כולם שוה בדבר הקרבנות הקרבים לפניו כל השנה ובהתמדה, ושיהיו הכל, אחד עני ואחד עשיר שוים במצוה אחת לפניו". ברמב"ן על התורה העיר שלא בעל הלכות ולא מוני המצות לא מנו את מצוה זו של העשיר לא רבה והדל לא ימעיט.

הרמב"ם בהלכות שקלים (פרק א' הלכה א'): מצות עשה מן התורה ליתן כל איש מישראל מחצית השקל בכל שנה ושנה וכו'. אינו נותנו בפעמים רבות היום מעט ולמחר מעט אלא נותנו כולו בפעם אחת...שלא כמו במצות פדיון הבן, ודאי יצא אם מחלק את כסף הפדיון למספר כהנים, כמבואר ברמב"ם בהלכות בכורים (פ"א ה"ז). ובהלכה ו' כתב: זאת שהיה מטבע של אותן זמן דרכונות היה כל אחד ואחד נותן במחצית השקל שלו סלע. ובזמן שהיה המטבע סלעים היה נותן כל אחד ואחד במחצית השקל שלו חצי סלע שהוא שני דינרין... ומעולם לא שקלו ישראל במחצית השקל פחות מחצי שקל של תורה.

כך גם משמע במשנה בכורות ח', ז': וכולן נפדין בכסף ובשוה כסף חוץ מן השקלים. משמע שיש דין מיוחד בשקלים שיש לתת בדוקא מטבע בדומה לדין "כסף צורה" שיש בדמי מעשר שני. וכן משמע ברש"י מסכת בכורות (דף מט ע"ב על המשנה הנ"ל): חוץ משקלים: שקלים הבאים בלשכה באדר אין מביאין שם אלא מטבע של חצי שקלים.

וכך דעת הרמ"א היא שצריך לתת רק מחצית המטבע של אותו מקום וזמן. וכתב (בשו"ע סימן קצ"ד): "י"א שיש ליתן קודם פורים מחצית מן המטבע באותו מקום ובאותו זמן זכר למחצית השקל שהיו נותנים באדו. ומאחר שג' פעמים כתוב תרומה בפרשה יש ליתן ג'. ההקפדה היא על "מחצית" מטבע הקבוע. אבל בשו"ת יחוה דעת (ח"א סימן פ"ו) כתב שלכתחילה ראוי לתת שיעור מחצית השקל של תורה שהוא 9.6 גרם כסף טהור.

מחצית השקל היום מדאורייתא?

מאז חורבן בית המקדש פסקו חז"ל שהמצווה הפכה לדרבנן וכי יש לתת את מעות זכר למחצית השקל לעניים, בשולחן ערוך קבע: "יש ליתנו בליל פורים קודם שתמפללים מנחה". מחצית השקל אינו נכלל כחלק ממעשר כספים או ממצוות צדקה אחרת הניתנת לעניים, ויש לקיימה בנפרד. יש דעות רבנים שמואז הוקמה מדינת ישראל יש מקום לטעון כי המצווה חזרה להיות מדין דאורייתא.

אפשר כבר בימים אלה להכין את השיעור הנכון לקראת פורים שיחול השנה באדר שני... הסכום נכון לתחילת אדר ראשון הוא כ-27 ₪ שיעור מחצית השקל.

שנת השמיטה

הרב משה ביגל

רבה של מיתר – כרמית

שמיטה לחומרא, שמיטה למהדרין, למה הם מתכוונים?

מרא דאתרא

בכל קהילה בישראל ניתנה הסמכות לקביעת ההלכה בידי הרב המקומי הנבחר. כך היה הנוהג בכל תחומי הפסיקה בתקופת המשנה והתלמוד. בכל מקום, רב המקום כינויו היה מרא דאתרא – בעלי המקום, כי הרב המקומי היה הסמכות בכל ענייני ההלכה במקום. יש דוגמאות בגמרא בהם נהגו במקום מסוים להקל ולאכול עוף שהתבשל בחבל כי זו הייתה דעת הרב שלהם, רבי יוסי הגלילי (שבת קל א) ועוד דוגמאות רבות.

כל זאת כמובן לפני שנחתמה ההלכה ונקבעו מנהגים בכל אתר ואתר. לאחר שתוקבלו מנהגים קבועים לקהילות ישראל הם המחייבים אותנו. לדוגמה: קהילות ספרדיות שנוהגות כפסקי השולחן ערוך (הרב יוסף קארו). קהילות אשכנז כפסקי הרמ"א כאשר הוא חולק על הרב יוסף קארו. קהילות מוסיומות בתיומן שנוהגות כפסקי הרמב"ם וכדומה.

לאחר שנקבעו מנהגי הקהילות נשארה סמכות מרא דאתרא בשאלות הלכתיות חדשות שהתעוררו לאחר כתיבת השולחן ערוך, או הלכות בהם יש אחרונים החולקים על השולחן ערוך. בקהילות ישראל בגלות, נהגו לבחור את הרב המתאים לקהילה ולמנהגיה. קהילה אשכנזית של מתנגדים, קהילה אשכנזית

חסידית, קהילות במרוקו, תוניס, תימן ובכל מקום בחרו ברב המתאים למנהגי המקום.

מרא דאתרא במדינת ישראל

לפי כמאה שנים הוקמה הרבנות הראשית לישראל כאשר רוב תושבי ישראל קבלו את מרותה ההלכתי. אמנם היו קבוצות בציבור החרדי שלא קבלו את מרות הרבנות הראשית, אך הרוב בציבור הדתי, החרדי והמסורתי בישראל קיבל את הרבנות הראשית. לגבינה הרבנות הראשית נחשבת כמרא דאתרא ופסיקותיה מחייבות את הציבור בישראל. רבני הערים נבחרים רק לאחר שקבלו אישור מהרבנות הראשית על כן נחשבים כמרא דאתרא ופסיקתם מחייבת את אנשי המקום. (עמוד הימיני ו, ג– יא) דברים אלו נכתבו לפני כששים שנה והיו מתאימים לזמנם, כאשר בישובים הקטנים היתה אוכלוסייה מעדה מסוימת והרב שנבחר היה מתאים לאוכלוסייה בדומה למצב שהיה בגולה. בערים גדולות נבחרו שני רבנים מקומיים כדי למצוא מענה לעדות אשכנז וספרד (שמהווים רוב הציבור בעיר).

בימינו, הישוב היהודי בארץ ישראל גדל מאד, בחסד ה' עלינו, והשינויים, גם הקטנים, הפכו להיות מגוונים ובהם תושבים מעדות שונות ומבתי מדרש שונים. **הרב המקומי צריך להיות מגוון בפסיקותיו בהתאם לכך.**

כמו כן הרבנות המקומית הופכת להיות גם כרבנות לכל מדינת ישראל. במקום בו יש מפעל מזון הרב המקומי אחראי על אמות המידה לכשרות ולכשרות למהדרין. המפעל מתנהל לפי הפסיקות של מרא דאתרא אבל המאכלים ממפעל המזון נאכלים בכל הארץ. וכי יכול רב של מקום מסוים להיות הפוסק לכשרות מזון שנמכר בכל ישראל?

גם הניידות של האנשים בימינו גדולה מאד, ותושבי עיר אחת נוסעים ואוכלים בעיר אחרת: בבתי מלון, במסעדות או בגני אירועים.

האם אמות המידה לכשרות של הרב המקומי, נותן הכשרות במקום מחייבת גם תושבים של עיר אחרת?

בעיה זו מחריפה בשנת השמיטה.

הרבנות הראשית קבעה שבנושא השמיטה יש שתי דרגות כשרות האחת מהודרת ונקראת שמיטה לחומרא והיא כוללת בתוכה כל מה שאינו היתר מכירה. היא כוללת בתוכה תוצרת חו"ל, יבול נזכרים מעזה, ושטחים מהערבה.

תוצרות אלו שנויות במחלוקת: האם לקנות מעזה ירקות ולשלם להם כדי שיוכלו לבנות טילים נגדנו זו מצווה מהודרת? האם זו מצוות שמיטה לחומרא?

גם התוצרת מהערבה שנויה במחלוקת (שעליהם כתבנו בעבר) בכל זאת תוצרות אלו כשרים למהדרין.

לעומת זאת תוצרת היתר מכירה שמבוססת על גדולי הפוסקים בדורנו ובדורות הקודמים ואת התוצרת של היתר המכירה אוכלים בשיבות גדולות ומפורסמות של הצינוות הדתית וכך נוהגים ע"פ פסקי הרבנים הגאונים: הרב עובדיה, הרב שפירא והרב אליהו זצ"ל. תוצרת זו אינה מוגדרת כמהדרין? אתמה!

תוצרת שכתוב עליה היתר מכירה שהיא כביכול, פחות כשרה, יכולה להכיל גם ירקות מעזה שמפורסנת את אויבינו גם אם אנו לא יודעים על כך. כי מי "שמקל" ואכל מהיתר המכירה כמובן שמותר לו לאכול מתוצרת אויבינו שהיא כביכול יותר מהודרת.

לצערנו בגלל פסקים אלו דומימהם הרבנות מאבדת את מקומה כמרא דאתרא דווקא בעיני אלה שקבלו עליהם את הרבנות, מכבדים אותה ורוצים להמשיך לראות בה מרא דאתרא של מדינת ישראל.

לעניות דעתי כדי להמשיך לחזק את הרבנות הראשית ואת הרבנים המקומיים כמרא דאתרא יש לקבוע שקיפות באמות המידה לכשרות מבלי להשתמש במוסגים מעורפלים של מהדרין לחומרא וכדומה.

יש לקבוע אידיות במתן תעודות הכשרות בהם תהינה הערות ברורות על טיב התוצרת. בשנת השמיטה יש לכתוב בהערות של תעודת הכשרות או על מוצרי המזון "היתר מכירה", "יבול נזכרים", "יבול חו"ל", "תוצרת הערבה", וכדומה. מבלי להשתמש במושג מעורפל ושנוי במחלוקת "שמיטה לחומרא".

כך נזכה להחזיר עטרת הרבנות ליושנה כמרא דאתרא של ישראל, ונגביר את האמון בכשרות הרבנות מעל כשרויות פרטיות וסקטוריאליות.

יה"ר שנוזכה להתגשמות דברי הנביא (שיעיהו א' כו): וְאִשְׁרְבָה שִׁפְטִיָּה בְּכַרְאשְׁתָּהּ וְיַעֲצִיבָה בְּבִתְרִיקָהּ אֲחֵרֶיךָ וְיִקְרָא לָהּ עֵיר הַתְּצִיֵּךְ קִרְיָהּ וְיִאֲמָנָה.

תורת המשא ומתן

עו"ד דוד שפירא

מחבר הספר תורת המשא ומתן

האצלת סמכויות בפרויקטים מורכבים

בפרשות ויקהל ופקודי שנים תכנים רבים שהופיעו לפני חטא העגל בפרשות תרומה, תצווה וכי-תשא. לפי חטא העגל ולאחר עשרות פסוקים אודות בניית המשכן וכליו, ציין ה' את תפקידם של בצלאל ואהליאב בהקמת המשכן. לפי הרמב"ן שם, בצלאל ואהליאב מונו לטיפול בהקמת המשכן כי התברכו בידע ומומחיות ייחודיים. ליוצאי מצרים לא היו הידע או הניסיון להכין את המשכן וכליו, ולכן אמר השם למשה שיראה הפלא הזה, וידע כי הוא מלא אותו רוח אלהים לדעת כל אלה בעבור שיעשה המשכן". לפי הרמב"ן, ה' העניק חכמה מיוחדת לבצלאל ואהליאב באורח פלא. ה' הסביר למשה כי בצלאל ואהליאב יעשו את מה ש' ציווה את משה, וציין בפרט כי יקימו "את אהל מועד וְאֶת-הָאֹרֶן וְעָדַת וְאֶת-הַכַּפֹּרֶת אֲשֶׁר עָלָיו וְאֵת כַּלְפֵי הָאֹהֶל".

בַּפְּרִשְׁת ויקהל, מִשֶׁה מְסַפֵּר לָעַם כִּי לִפְי צִוִּיּוּ ה' (בפרשת כי תשא– לפני חטא העגל), בצלאל ואהליאב יעמדו בראש הפרויקט להקמת המשכן וכליו. על פי הגמרא (ברכות נה, א), משה פונה לעם על מנת לזכות מהם באישור. מפניית משה לעם למדים חכמי התלמוד כי מינוי ציבורי דורש את הסכמת הציבור: "אי"ד יצחק, אין מעמידין פרנס על הצבור אלא א"כ נמלכין בצבור".

נשאלת השאלה: האם אכן הסכים העם כי בצלאל ואהליאב יקימו את המשכן וכליו? על כך לא עונה המקרא. עם זאת, מצויין כי בצלאל ואהליאב התחילו לעבוד עם "כל איש חכם לב". מי היו אותם חכמי לב שצוותו לבצלאל ואהליאב? והרי לפי הרמב"ן שלמנו, רק בצלאל ואהליאב ידעו איך להכין את המשכן וכליו? מבאר המלבי"ם כי מדובר באנשים נוספים שחשו כי הם מסוגלים ללמוד את המלאכות הנדרשות. אף כאן, לאחר שקורא משה "אל־בצלאל וְאֶל־אֶהֱלִיאֵב וְאֶל כָּל־אִישׁ חָכֵם־לֵב" לא מציינ המקרא את תגובתם של הַלְּמוּנִים."עם זאת, הַמִּקְרָא ממשִׁיךְ וּמוֹפְרֵט עַל בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מְשַׁכְּוֹ מְשַׁכְּוֹ: "וַיַּעֲשׂוּ כָל חָכֵם לֵב בְּעִשֵׂי הַמְּלָאכָה אֵת הַמִּשְׁכָּו עֶשֶׂר יְרֵיעוֹת... קָרְשִׁים..."

בנוגע לארון כתוב: "וַיַּעֲשׂוּ בְצַלְאֵל אֶת-הָאֹרֶן עֲצֵי שֵׁטִים אֲמֹתַיִם וְחָצִי אַרְבֵּוּ וְאַמָּה וְחָצִי רַחְבּוֹ וְאַמָּה וְחָצִי קְמַתָּה" (שם לו, א). נראה כי בצלאל עשה בפועל את הארון ו"חכמי הלב" עשו את כל היתר. האם אכן, לאחר שצוותו לו חכמי לב שונים, בצלאל הסתפק בהכנת הארון בלבד? לפי רש"י, בצלאל היה אמנם מעורב בהכנת כל הכלים, אבל נתייחדה עבודתו על הארון: "לפי שנתן עצמו במלאכה יותר משאר החכמים, נקראת על שמו". אלא שלקראת סיום כל סיפור המשכן, בהתחלת פרשת פקודי, התורה מספרת: "וּבְצַלְאֵל בֶּן־אוּרִי בֶן־חִירֹד לְמֹטֶה לְמֹטֶה עָשָׂה אֵת כָּל־אֲשֶׁר־צִוָּה ה' אֶת־מֹשֶׁה. וְאֹתוֹ אֶהֱלִיאֵב בֶּן־אֲחִיסָקֵן לְמֹטֶה־דָן תָּרַשׁ וְחִשָּׁב וְרָגַם בְּתַכְלֵת וּבְאַרְגָּמָן וּבְתוֹלַעַת הַשָּׁנִי וּבְשֵׁט־שֵׁט־מִפְסוֹק זֶה עֹלֶלֶה כִּי בְצַלְאֵל וְאֶהֱלִיאֵב עָשׂוּ אֵת הַמְּלָאכָה כֹּלָּה. הַפְּסוֹק אֵינוֹ מְזַכֵּר כָּלל אֵת אוֹתָם חֲכָמֵי לֵב. מדוע?

ננסה לברר את היחס בין בצלאל לחכמי הלב, מתוך עמידה על מאפייניה הייחודים של חכמת בצלאל. על המילים בפסוק הסיכום "ובצלאל... עשה את כל אשר צוה ה' את משה", הוסיף רש"י כי "אפילו דברים שלא אמר לו רבו, הסכימה דעתו למה שנאמר למשה בסניני". כלומר, בצלאל קיבל החלטות שהיו שונות מההוראות של משה. לפי הגמרא בברכות, ה' אמר למשה להכין משכן ואחר כך כלים. משה שינה את הסדר האלוקי ואמר לבצלאל להכין כלים ולאחר מכן משכן. לאחר שטען בצלאל לטובת הקדמת המשכן לכלים, והסביר את ההיגיון בסדר זה, הכיר משה כי בצלאל צודק, כאילו הוא היה בשיחה המקורית בין ה' למשה.

רמב"ן מעלה אפיון אחר לייחודו של בצלאל. הוא מסכים כי "דברים שלא אמר לו רבו הסכימה דעתו למה שנאמר למשה מסיני", אך לא בהקשר לסדר השלבים בבינה, אלא בעניין משמעותי יותר – האצלת סמכויות לחכמי הלב. במילים אחרות, בצלאל היה מומחה לא רק בתכנון ובינה, אלא גם בניהול אנשים ובהאצלת סמכויות, ובלשוון הכתוב: "ולהורות נתן בליבו".

ניהול אנשים הינו ענין מורכב. מנהלים מעדיפים לרוב ניהול ריכוזי שמאפשר להם לרכז ולשמור סמכויות לעצמם ולהימנע מלהאציל אותן לאחרים. אבל פרויקטים מסובכים, ובכללם משא ומתן בנוגע לעסקאות מורכבות, דורשים לרוב צוות רחב היקף עם מגוון יכולות. בצלאל הבין זאת, ולכן קבעה התורה כי אף שהוא האציל סמכויות על דעת עצמו, לא נאמר כי עשה את רצון ה'.